

Kirsch, Otakar

Zbyněk Zbyslav Stránský (1926–2016) : autor muzeologické koncepce

In: *Pod ochranou Kleió : historické obory na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity*. Borovský, Tomáš (editor); Němec, Jiří (editor). Vydání první Brno: Masarykova univerzita, 2019, pp. 100-101

ISBN 978-80-210-9258-7; ISBN 978-80-210-9259-4 (online : pdf)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/141072>

Access Date: 17. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Jeho snahy o profesionalizaci oboru měly i praktické vyústění. Při Moravském muzeu ustanovil počátkem šedesátých let muzeologické oddělení, které mělo metodicky a organizačně ovlivňovat činnost této brněnské instituce a ostatních jihomoravských muzeí, a do jeho čela postavil ambiciózního Zbyňka Zbyslava Stránského. Zároveň zastával názor, že muzejní pracovníci musejí získat přehled „o předmětu, problémech a technice muzeologické práce“, a prosazoval proto nutnost vysokoškolského vzdělání v oblasti muzeologie. Přes potíže spojené s negativními postoji, které zastávali také někteří zástupci akademické obce, stál v roce 1963 u zrodu externí katedry muzeologie na brněnské filozofické fakultě. Na jednom z prvních univerzitních pracovišť tohoto typu na světě pak v následujících letech působil jako její vedoucí a pedagog. Jeho vliv na profilaci nově se rodícího oboru však byl v tehdejší Československu do značné míry omezen v období nastupující normalizace.

Z ředitelské pozice v Moravském muzeu Jelínek odešel. Vliv na to patrně měla jeho role při konstituování profesní organizace s názvem Svaz muzejních pracovníků v roce 1968, jehož cílem bylo stát se, oproti dosavadní praxi, rovnocenným partnerem stranických a státních orgánů při vytváření (nejen) muzejní politiky v českých zemích. Nadále však věc muzeologie podporoval z pozice předsedy vrcholné mezinárodní muzejní profesní organizace s názvem International Council of Museums (ICOM), kterou vykonával ve dvou volebních obdobích v letech 1971–1977. Zásadní se stala především iniciativa vedoucí ke zřízení jeho integrální součásti – International Committee for Museology (ICOFOM), jež se následně stala zásadní platformou pro diskusi muzeologů o aktuálních problémech tehdejšího muzejnictví. O Jelínkově světovém renomé svědčí mimo jiné fakt, že se se podílel na vybudování muzejních institucí a jejich expozic v zemích třetího světa.

Zbyněk Zbyslav Stránský (1926–2016)

Autor muzeologické koncepce

Přední český a světový muzeolog absolvoval v letech 1946–1950 filozofii a historii na Filozofické fakultě Karlovy univerzity. Od mládí inklinoval k hudbě, což se projevilo nejen studiem muzikologie na brněnské univerzitě pod vedením profesorů Jana Racka a Bohumila Štědrone, ale také působením v pražském Muzeu Antonína Dvořáka. V následujících letech byl zaměstnán v řadě dalších muzejních institucí především regionálního charakteru (Český Brod, Poděbrady, Jihlava), zásadním zlomem se však stalo v jeho profesní kariéře až jmenování do pozice vedoucího muzeologického oddělení Moravského muzea v roce 1962.

Nové pracoviště začalo pod jeho vedením postupně vykonávat rozsáhlou metodickou, poradní a kontrolní činnost pro muzea v rámci tehdejšího Jihomoravského kraje. Současně se Stránský spolu s ředitelem Janem Jelínkem rozhodli pro další krok, jenž měl zkvalitnit a profesionalizovat československé muzejnictví – zřízení externí katedry muzeologie. Právě Stránský vytvořil podobu kurikula postgraduálního studia, která vycházela z jeho specifické koncepce muzeologie. Inovativní přístup stavěl na pojetí poznávací intence oboru jako vztahu člověka ke skutečnosti, kdy člověk oproti přirozenosti změny a zániku získává, uchovává a zprostředkovává autentické reprezentanty hodnot, jež následně spoluvytvářejí a umocňují jeho kulturní profil.

Se svými tezemi a myšlenkami pak již od poloviny šedesátých let postupně seznamoval domácí (např. muzeologické sympozium v Brně) i zahraniční veřejnost, přičemž neváhal vstoupit do ostrých polemik a názorových výměn (s Jiřím Neustupným). Stránský zároveň usiloval o rozvíjení spolupráce s muzeologickými katedrami ze zahraničí včetně řady nesocialistických zemí. Příkladem může být brněnské setkání jejich zástupců uskutečněné v roce 1967, které později vedlo ke vzniku důležité součásti ICOM – International Committee for the Training of Personnel (ICTOP). Další ambiciózní projekty, mimo jiné zřízení muzeografického střediska v Brně s podporou UNESCO, ale nakonec realizovány nebyly. Na další osudy brněnské muzeologie navíc výrazně dolehly události pražského jara (Stránský byl zbaven funkce vedoucího muzeologického oddělení). Zpočátku dosti vyhrocená situace se však začala postupně stabilizovat. Došlo sice k začlenění doposud samostatné učební jednotky pod katedru prehistorie (1976), podařilo se ale například vydat Stránského stěžejní publikaci *Úvod do muzeologie* (1972), v níž byla v komplexní podobě představena vize a koncepce oboru.

Na jeho další tematickou profilaci Z. Z. Stránského a prohloubení dosud reflektované problematiky začala mít stále větší vliv i bezprostřední komunikace se zahraničními muzeology, což úzce souviselo se založením International Committee for Museology (ICOFOM) v roce 1976. Dalšími aktivitami mezinárodního dosahu se staly práce na vydání slovníku *Dictionarium museologicum* a od roku 1986 také pořádání Mezinárodní letní školy muzeologie (ISSOM), jež výrazně přispěly k prohloubení prestiže brněnské muzeologie i k dalšímu šíření jejích myšlenek. Celospolečenské změny po roce 1989 pak pro Stránského znamenaly možnost opět vytvořit samostatnou katedru a rozšířit výuku muzeologie, na níž stále do určité míry ulpívalo stigma oboru úzce spjatého s bývalým režimem, o řádné denní studium. K tomu přispělo i úspěšné habilitační řízení uskutečněné v roce 1993, návrh na profesuru byl však vědeckou radou Masarykovy univerzity odmítnut.

Po roce 1996 Stránský odešel na Slovensko, kde byla z jeho podnětu založena katedra ekomuzeologie při nově vznikající Univerzitě Mateja Bela v Banské Bystrici. Svě vědecké dílo završil publikací *Archeologie a muzeologie* (2005), v níž osvětluje specifčnost a vzájemné shody archeologického a muzejního fenoménu. K Stránského osmdesátým narozeninám byla v Technickém muzeu v Brně uspořádána konference, na níž představitelé Filozofické fakulty Masarykovy univerzity uznali jeho zásluhy o obor. O Stránského významu pro rozvoj domácí a hlavně světové muzeologie ostatně svědčí články důležitých představitelů současné muzeologie v monotematickém čísle časopisu *Museologica Brunensia* (2016/2).

Zdeněk Vašíček (1933–2011)

Muzeologie jako cesta k mezinárodní vědecké kariéře

Významný český vědec a myslitel s rozsáhlými znalostmi mnoha společenskovědních oborů vystudoval historii a filozofii na Karlově univerzitě. Po absolutoriu v roce 1957 získal zaměstnání v kroměřížském okresním archivu, nedlouho poté však přijal funkci ředitele muzea v Trutnově. Ve sbírkotvorné, prezentační i publikační činnosti dokázal v šedesátých letech prosadit některá doposud nepříteliš reflektovaná témata (například z okruhu sudetoněmeckých lokálních dějin) a bez vědomí nadřízených orgánů dokonce navázal spolupráci s mnoha kulturními institucemi ze Spolkové republiky Německo a z Rakouska.

